
PRIJATELJSKI OPROŠTAJNI HOMMAGE
AKADEMIKU MIROSLAVU ŠICELU

Joža Skok, Zagreb

Svaki razgovor o akademiku Miroslavu Šcelu, neodvojiv je od asocijacije temeljne biografske činjenice da je ovaj autohtoni Varaždinac, rođen 1926. godine u karakterističnoj varaždinskoj, građansko-činovničkoj obitelji, svoj rodni grad u kojemu je proveo djetinjstvo i rane, mladenačke godine do početka studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1945. godine, ponio u život i nosio sa sobom i u sebi svih njegovih osam i pol desetljeća kao trajnu zavičajnu popudbinu. A kao i za njegovoga pučkoškolskog i gimnazijskog suučenika slikara Miljenka Stančića Varaždin je bio i ostao trajno i njegova svojevrsna *mjera* i *obrazac*, prema parafrazi prijateljeve genetičko-poetičke formule.

No akademik i ugledni povjesnik hrvatske književnosti svojom je varaždinskom popudbinom potvrđivao i svoga poticajnog književnoznanstvenog Učitelja i velikog prethodnika na fakultetskoj Katedri za noviju hrvatsku književnost - Antuna Barca koji je, pišući u eseju o Dinku Šimunoviću, uvjerljivo osvijetlio sve dubine naših zavičajnih veza i trajne životne ukorijenjenosti u sredinu iz koje potječemo. Jer, napisao je Barac: "Banalna je već, no vječna istina: kako je čovjek dio i neba i zemlje i biljka kraj kojih je odrastao i kako on svuda u životu, makar kuda zalutao, nosi sa sobom onaj dio neba što gaje gledao nad svojom rodnom kućom, kako u svojim očima nosi boje djetinjstva, i kako prema tome procjenjuje i mjeri sve što susreće. Šicel je odnosom prema dragocjenoj popudbini (in)direktno potvrđivao i stajalište Miroslava Krleže, deklariranog Varaždinca po njegovu roditeljskom varaždinskom podrijetlu, koji u svome autobiografskom *Djetinjstvu 1902 - 1903*, nad kojim lebdi dobri duh i prožimlje ga impresivan lik bake Terezije Goričančeve iz stare varaždinske Petavske ulice, uzdignuo djetinjstvo na početak kao i završetak svih naših spoznaja, i o umjetnosti, i o životu. U njegovoj

kategorički izrečenoj formuli spoznajemo, naime, kako je “to što smo vidjeli gledajući još na početku našim vlastitim dječjim pogledom sve! Više tu, u ovoj tzv. umjetničkoj panorami, nema da se vidi!”

Upravo u skladu s takvim doživljajima djetinjstva i zavičaja što ih otkrivaju, i Barac, i Krleža, Varaždin za akademika Šicela nije bio uobičajena postojbina, biografski locus koji pobuđuje emotivne reminiscencije, već je trajno postojao i ostajao kao živi organizam kojemu se uvijek rado vraćao kao svome fizičkom, ali i duhovnom ishodištu. U njemu je pri svakom susretu obnavljao uspomene, ali i nadahnuto crpio svoju kreativnu energiju. Bio je to izvor na kojemu se napajao i koji je neizostavno obuhvaćao i oživljavao poznatu autorovu zavičajnu dijagonalu od varaždinskog banhofa u kojem je rođen do legendarnoga varaždinskog hortikulturnog spomenika - groblja. Sam je kao autor u novinskome razgovoru s Ernestom Fišerom za lokalne “Varaždinske vijesti” slikovito opisao svoj varaždinski itinerarij riječima: “Svaki moj boravak u Varaždinu, kada god to mogu, započinjem putovima moje mladosti: od željezničke stanice (gdje sam na prvom katu, rođen), preko glavnoga trga i Staroga grada, do, dakako nezaobilaznog varaždinskog groblja. To su mjesta mojih uspomena. Veseli me kad osjetim svojevrstu postojanost jedne specifične atmosfere toga grada: kao da tu vrijeme polaganije teče.”

Nisu, međutim, samo impresivni urbani krajolici i atmosfera grada bili poticajni impulsi Šicelovih uspomena, njima se impresivno nametnula i barokna arhitektura grada, jer kako sam ističe: “Siguran sam, naime, da presudni utjecaj na formiranje duhovne ličnosti ima arhitektura u kojoj odrastate i koja na vama ostavlja neizbrisiv trag.” A u skladu s takvim doživljajem i značenjem arhitekture u arhitekturi vlastitoga bića sasvim je logično i Šicelovo zaključno (autobiografsko pitanje: “Jesam li mogao išta bolje i ljepše poželjeti nego roditi se i živjeti u ovakvom predivnom baroknom okruženju kakvu nam nudi gradska jezgra Varaždina?”

A da je domicilni Varaždin organski srastao sa Šicelovom biografijom može se doista na temelju navedenih premisa kao i prema zaključku Ernesta Fišera u eseju *Varaždinska ishodišta Miroslava Šicela* u Radovima Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, br. 17 za 2006. ustvrditi “kako su upravo rana varaždinska ishodišta Miroslava Šicela od *ambijentalnih* (zavičajna barokna arhitektura), *kulturoloških* (bogatstvo jezične i književne baštine), *obrazovno-pedagoških* (utjecaji “profesorskih legendi” varaždinske Gimnazije), do *socioloških* i *svjetonazornih* (obiteljski i školski odgoj u hrvatskom, domoljubnom i kršćanskom duhu) — na izravan ili neizravan način bitno utjecala ne samo na Šicelov izbor životne profesije nego i na njegova trajna tematska i metodološka opredjeljenja kao povjesnika (novije) hrvatske književnosti. A u Šicelovu primjeru *ishodišta* su očito postala i plodna *uporišta*, u svim etapama njegova stvaralačkog opusa.”

Doista, i izvore, i genezu svoje znanstvene metodologije Šicel je nedvosmisleno ugradio u svoju zavičajnu popudbinu. Naime, često spominjanu njegovu vezu s Antunom Barcem, njegovim profesorom, i Frangešovim prethodnikom na Katedri za noviju hrvatsku književnost, sam Šicel nije poricao, već ju je otvoreno isticao, no proširujući pri tome krug imena koja su također bila značajna za njegovu književnoznanstvenu biografiju. A riječ je upravo o njegovim varaždinskim prethodnicima s kojima danas čini značajan varaždinski književnoznanstveni tro-list, jer “prof. Barac je bio i ostao mojim uzorom, bez obzira na *to* što je naše vrijeme, mislim na suvremena dostignuća znanosti o književnosti, već u mnogome prevladalo stajališta koja je on zastupao (...) No za moje bitno književnopovijesne opredjeljenje odnosno metodologiju zasigurno je jedan od najzaslužnijih - rođeni Varaždinac Branko Vodnik, učitelj moga neposrednog učitelja Antuna Barca. Vodnik je bio i prvi šef Katedre za hrvatsku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu početkom stoljeća, na kojoj sam se i ja, također rođeni Varaždinac, zadržao gotovo dvadeset godina. (...) Svakako, ponosan sam što nastavljam tradiciju tako značajnih varaždinskih književnih povjesničara kao što su bili Vatroslav Jagić i Branko Vodnik.”

Na takvoj tradiciji i na njoj primjerenoj metodologiji koja je sinteza vanjskih i unutarnjih pristupa književnosti, s pet reprezentativnih knjiga svoje *Povijesti hrvatske književnosti* od 1750. do 1941. godine (objavljenih od 2004. do 2009. godine), a koje su bibliografska kruna njegova književnoznanstvenog opusa, književni povjesničar Miroslav Šicel ostvario je upravo onakvu književnopovijesnu *sintezu* kakvu je smatrao ciljem i zadatkom svakog književnog znanstvenika, posebice književnog povjesničara. Sinteza je to u koju je uključena Šicelova, jednako intimno-emotivno zavičajna, kao i stručna i znanstvena veza s kajkavskim zavičajnim jezikom i područjem novije kajkavske, ali i čakavske književnosti kojima u obilatoj bibliografiji ovoga plodnog autora pripada uočljivo i značajno mjesto. Šicel je jedno i drugo područje kao najistaknutiji živući povjesnik hrvatske književnosti smatrao i potvrđivao u svojim kritičkim tekstovima, a posebice u svojoj *Povijesti*, ne kao izoliranu, perifernu i regionalističku pojavu već kao njezin integralan dio determiniran svojim specifičnim “nestandardnim” jezikom. To pak potvrđuje afirmirano mjesto što ga antologijski kajkavski i čakavski autori 20. stoljeća (A. G. Matoš, F. Galović, D. Domjanić, V. Nazor, M. Krleža, M. Balota, D. Gervais i dr.) imaju upravo u tri posljednje knjige fundamentalnog Šicelovog književnoznanstvenog petoknjižja, posvećene razdobljima hrvatske moderne, ekspresionizma i sintetičkog realizma.

A gradu koji ga je tolikim bogatim obilježjem svoje popudbine zadužio, akademik Miroslav Šicel zapaženo se, dostojno i višestruko odužio, ne samo svojim emotivnim odnosom i uvijek isticanim ponosom zbog svoga podrijetla, već i svi-

me onim što mu je kao svoje uzdarje namro u spomen i baštinu. A to su u prvome redu njegove kritike, studije i eseji o varaždinskim autorima, od onih koji se uključuju u Barčevu kategoriju zvanu veličinom malenih, do onih koji su svojim djelom, poput njega, nadrasli zavičajne okvire i svojim se imenom i značenjem ugradili u širi, nacionalni prostor. Posebno je pak značajna njegova suradnja s ovim i drugim varaždinskim temama u varaždinskom Zavodu za znanstveni rad, podružnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, u Zavodu kojemu je bio njegov agilan i najistaknutiji suradnik od njegova osnivanja 1983. te njegov čelnik i voditelj od 2003. do 2011. kao autor, ali i kao inicijator i organizator aktivnosti, voditelj njegovih programa i brojnih znanstvenih skupova, značajno je pridonio afirmaciji Zavoda kao respektabilne znanstvene podružnice, ali i kao izuzetno značajne zavičajne znanstvene institucije. Preko Zavoda, a i putem Gradske knjižnice "Metel Ožegović", Šicel se Varaždinu odužio svojim brojnim gostovanjima kao predavač o književnopovijesno značajnim temama kao i o aktualnim književnim događajima i pojavama, kao promotor niza svojih knjiga, ali i drugih, ne samo varaždinskih autora. Kronologija i suma takvih njegovih gostovanja također potvrđuju trajnost i dubinu jedne veze koja je doslovce trajala od autorova početka do kraja i koja upotpunjuje osobni i znanstveni lik i djelo Miroslava Šicela.

A u Zavodu kojemu je bio na čelu pamte ga po obje izrazite dimenzije njegove osobnosti, one profesionalne, znanstvene i one građanske, ljudske. Naime Šicel je po svome duhovnom, intelektualnom, znanstvenom i estetskom habitusu bio pravi *Varaždinac* koji je genetski bio determiniran bogatom kulturom rodnoga grada u svim njezinim vidovima. Tu kulturu stečenu genetski svojim porijeklom nosio je i manifestirao kao dragocjeno naslijeđe što ga je intenzitetom svojih doživljaja trajno obogaćivao i proširivao. S druge strane, Šicel je po svom građanskom, društvenom i emotivno psihološkom habitusu bio i pravi *Varaždinec* u najboljem značenju toga pojma. Tu izvanjsku dimenziju svoje osobnosti formirao je na karakterističnom građanskom senzibilitetu, svjetonazoru i odnosu prema životu i ljudima s kojima je prijateljevao i osvajao ih vedrinom svoga duha, neposredne komunikacije, ali i svojevrsne hedonističke estetike.

S posebnom toplinom takvog se Šicela sjeća njegov varaždinski Zavod, čiji predstavnik Eduard Vargović oblikuje u svojim sjećanjima portret akademika Šicela temeljen na najuočljivijim označnicama njegove osobnosti i posebnosti: "Naime, malo je značajnih ljudi poput našeg omiljenog Profesora koji je s toliko širine, tolerancije i ljudske topline znao slušati, a onda mirno i argumentirano odgovarati, predlagati i - kao svaki pravi učitelj - poučavati. Pažljivo slušanje, bez pretjerivanja, možda je i ključna osobina, vrlina Miroslava Šicela. Stoga je on uvijek bio dobrodošao sugovornik. A nota dionizijskog i duhovitog činila ga je poželjnim i za svako društvo."

Potvrđujući osobnim doživljajima i iskustvom autentičnost ovog portreta neka mi na kraju bude dozvoljena i jedna autorska, sasvim intimna indiskrecija, vezano uz to da je jedan od svojih posljednjih kritičkih tekstova koje je Miroslav Šicel napisao bila recenzija moje knjige *Garestinski hortus verbi*, posvećene varaždinskim autorima. Doista se iskreno radovao toj knjizi, bio je kao njezin recenzent njezin dobar duh, a svoj posljednji, stručni i prijateljski, upravo *varaždinski* razgovor o knjizi vodili smo svega nekoliko dana prije njegova odlaska. Nije nažalost dočekao izlazak tog moga varaždinskog vrta riječi u kojemu su i one njegove o Ksaveru Šandoru Gjalskom, Branku Vodniku i Miroslavu Krleži - piscima koji su uz Antu Kovačića i Antuna Gustava Matoša bili uvijek njegov najuži vrijednosni izbor. A tome našem posljednjem razgovoru prethodilo je naše dragocjeno pedeset i tri godine postojano poznanstvo, prijateljstvo i suradništvo koje sam s bolnom sjetom, ali i iskrenim prijateljskim ponosom pohranio u svoje trajno prijateljsko sjećanje.

(Iz Spomenice preminulim akademikima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za književnost, svezak 193, Zagreb, 2015.; uredio: † akad. Ante Stamać)